

L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA I SOCIAL D'ESPANYA EN EL SEGLE XIX.

1. L'ECONOMIA ESPANYOLA EN EL SEGLE XIX.

A Espanya l'expansió econòmica fou, al llarg del s. XIX, molt feble, lenta i localitzada en zones concretes del país. De fet, al llarg d'aquesta centúria Espanya va perdre terreny respecte als principals països europeus on s'estava donant una autèntica revolució econòmica i demogràfica. Espanya va quedar, de fet, calarament distanciada dels primers països d'Europa. No fou fins al segle XX quan assolí una veritable modernització econòmica.

1.1. La població espanyola en el segle XIX.

En comparació amb altres països europeus, la població espanyola va créixer lentament al llarg del segle XIX. Així, si el 1800 Espanya tenia 11,5 milions d'habitants, el 1857 en tenia 15,7 milions i el 1900 18,6 milions. Per tant, l'increment de la població espanyola entre 1800 i 1900 fou d'un 67,5%. En canvi Gran Bretanya entre 1800 i 1900 passà de 10,9 milions a 37 milions, la qual cosa representà un creixement d'un 239,4%.

La feblesa del creixement demogràfic espanyol del s. XIX –que ens indica que en aquest període la població espanyola encara presentava característiques pròpies de l'Antic Règim Demogràfic- s'explica fonamentalment per manteniment d'una taxa de mortalitat molt alta. Tot i que aquesta va davallar al llarg del segle, ho féu de manera molt inferior a altres països europeus (el 1900 encara era d'un 29‰, mentre que a Anglaterra era d'un 18‰). L'esperança de vida era molt curta; si el 1800 era d'uns 27 anys, a mitjans s. XIX era d'uns 30 anys i a final de segle de 35 anys. Òbviament, aquesta elevada mortalitat es relaciona directament amb l'endarreriment econòmic espanyol; al llarg d'aquest segle i malgrat les modestes millores que hi hagué, persistiren en general les deficientes condicions sanitàries, la baixa productivitat agrícola, l'escassetat d'habitatges i la insuficient xarxa de transports (que determinava una deficient circulació de mercaderies). Com a conseqüència, hi hagué en aquest segle crisis de subsistències i epidèmies periòdiques, alhora que la mortalitat infantil continuà sent molt elevada.

Durant el segle XIX es mantengué la tendència a l'augment del pes demogràfic de la perifèria en detriment de l'Espanya interior. D'altra banda, Espanya conegué uns moviments migratoris d'una certa importància sobretot a final de segle. Ateses les limitacions de la industrialització espanyola del segle XIX, els moviments migratoris interns foren limitats i es dirigiren cap a la perifèria mediterrània. En canvi, l'emigració exterior, adreçada fonamentalment cap a Amèrica Llatina i Algèria va ser bastant important des de les darreres dècades del segle XIX, afectant prop d'un milió de persones, a les que s'afegiren dos milions en els primers decennis del segle XX.

1.2. L'agricultura.

En el segle XIX, l'agricultura va continuar sent la principal activitat econòmica a Espanya; de fet, encara el 1900, dos terços de la població activa espanyola s'hi dedicava. Per tant, l'agricultura podria haver tingut un paper molt important en el procés d'industrialització si hagués conegut una veritable modernització. La veritat, però, és que l'agricultura espanyola va romandre en aquesta centúria fortament estancada (així, l'índex de producció de blat per habitant agafant com a base 100 el 1800 només passà a 106 el 1890). Així, a causa de la seva escassa productivitat no creà uns excedents de producció suficients per millorar considerablement l'alimentació de la població urbana i facilitar un increment demogràfic; no constituí un mercat suficientment important (de maquinària, adobs, béns de consum, etc.) com per promoure una industrialització forta; i no creà un excedent de capital que pogués ser invertit en la indústria o en activitats econòmiques modernitzadores.

A l'Espanya de la segona meitat de segle XIX seguia predominant el cultiu cerealista tradicional d'escassos rendiments i tècniques arcaïques, amb el manteniment del guaret. Cal destacar com a excepció l'expansió, a la segona meitat del segle XIX, d'un important sector de

l'agricultura espanyola constituït per productes orientat a la comercialització tant al mercat interior com exterior: canya de sucre, arròs, cítrics, vins, fruits secs, oli d'oliva de la zona mediterrània (País Valencià, Múrcia, Catalunya, Illes Balears), etc. Aquesta agricultura especialitzada tenia un rendiment molt superior al de la tradicional producció cerealera (a final del s. XIX ocupava un 12% de la terra, però representava un 33% de la producció). Destacà especialment el cultiu de la vinya que a partir de la filoxera (1863) que atacà els conreus franceses multiplicà la seva producció gràcies a la demanda exterior, fins que al final de segle cau el preu del vi i la producció espanyola es veu afectada per la filoxera (1879)

Les causes de l'escassa productivitat de l'agricultura espanyola del XIX són molt diverses (tècniques, pobresa de la terra, etc.) però cal destacar especialment la desigual distribució de la propietat de la terra, sobretot en el sud d'Espanya on s'intensificarà el problema del latifundisme (en el nord el problema era el contrari: minifundisme).

Al llarg del s. XIX molts dels països europeus varen dur a terme una profunda transformació de l'estructura de la propietat agrària que permeté passar d'una agricultura poc productiva i amb una estructura de propietat senyorial a una agricultura productiva i modernitzada. A Espanya l'estructura de la propietat va ser modificada a favor dels grups terratinents, que van consolidar el seu domini sobre la terra. Així, l'abolició del règim senyorial es va resoldre amb la concessió de la possessió privada de la terra als antics senyors i a una burgesia que accedeix a la propietat agrària. Quant al problema de la deficient explotació d'una gran part de la terra espanyola, que es trobava amortitzada o "en mans mortes" (és a dir, no podia ser venuda ni fragmentada) fou abordat amb les desamortitzacions. Les terres amortitzades pertanyien principalment a les institucions eclesiàstiques, als municipis i a l'Estat i calia convertir-les en vendibles i explotables amb criteris de mercat si es volia aconseguir una modernització de l'agricultura espanyola.

Les primeres lleis que varen intentar modificar l'estructura de la propietat a Espanya tenen arrels en el període 1808-1812, i anaven dirigides a suprimir els *mayorazgos*, les mans mortes i les formes de propietat col·lectiva conegudes com a béns de *propios* i comunals. D'aquesta manera la terra passava a ser una mercaderia que es podia comprar, vendre i arrendar de la forma que els seus propietaris volguessin.

La desamortització de Mendizábal (1836) consistí en l'expropiació per part de l'Estat dels béns del clergat regular (ordes religioses), els quals posteriorment foren venuts en pública subhasta. Les quantitats ingressades passaren a incrementar la Hisenda pública. Cal tenir en compte que la raó immediata que dugué Mendizábal a impulsar el Decret de Desamortització de 1836 fou l'agreujament del dèficit públic de l'Estat a causa de les fortes despeses que representava la primera guerra carlina (1833-39). A més, tal i com indicava el decret d'expropiació, es volia crear una àmplia capa de propietaris de terres que donés suport al règim liberal. Tot plegat, determinà que la distribució de les terres expropiades es fes amb criteris eminentment recaptadors (aconseguir doblers per a l'Estat), i no socials i igualitaris (és a dir, amb l'objectiu de donar terres als camperols que no en tenien).

La Desamortització de Madoz (1855) La llei de desamortització general de maig de 1855 (durant el Bienni Progressista), feta pel ministre Madoz, va ser bàsicament civil i va tenir un abastament molt més ampli que la de Mendizábal. Va afectar béns de l'Estat, del clergat, dels ordes militars, de les confraries, dels carlins, de les institucions benèfiques i sobretot béns de *propis* i comunals.

A part de posar a la venda béns nous, la llei afectava també els béns desamortitzats anteriorment que no s'havien pogut vendre, perquè durant la dècada moderada s'havien aturat les vendes.

Les finques van ser subhastades públicament, però a diferència de l'anterior, el pagament s'havia de fer íntegrament en metàl·lic, ja que no s'acceptaven els títols de Deute Públic. Aquest pagament es podia fer al comptat en una dècima part i la resta de manera escalonada en pagament durant 14 anys. Els objectius pretesos per Madoz també eren diferents. L'objectiu prioritari era la modernització econòmica del país, que va equivaler a la construcció del ferrocarril. El seu raonament va ser: ja que la indústria no pot promoure la construcció del ferrocarril, s'ha d'intentar que el ferrocarril promogui la indústria del país.

En conjunt, podem assenyalar que les conseqüències de les desamortitzacions foren: 1r. Els canvis afectaren una part molt important de la propietat rural espanyols (entre un 25 i un 33%). 2n. Les propietats, en general, foren adquirides per persones pertanyents als sectors socials benestants (aristòcrates, homes de negocis, etc.), cosa lògica atès que foren venudes al millor postor en pública subhasta. Per tant, les desamortitzacions suposaren una consolidació del poder econòmic de la noblesa i de l'alta burgesia terratinent, mentre que resultaren perjudicats l'Església, que perdé les seves terres) i el camperolat (que en bona part passà a la condició de jornalier i es va veure privat de les terres comunals i de les terres de les institucions eclesiàstiques, sovint cultivades de manera furtiva). 3r. Com a conseqüència directa, sembla que les desamortitzacions consolidaren (i tal vegada incrementaren) l'estructura latifundista del camp espanyol a zones com Extremadura, Andalusia i Castella-la Manxa. Tot i que hi hagué una profunda transformació de les relacions de producció (es passà d'una agricultura de subsistència amb restes feudals a una agricultura capitalista, orientada principalment cap al mercat i basada en la propietat privada de la terra amb plenitud de drets legals) es mantingué una distribució desigualtària de la propietat de la terra. 4t. Contràriament al que caldria esperar, aquests canvis de propietat no sempre implicaren un increment notable de la productivitat. 5è. Les desamortitzacions absorbiren una bona part dels capitals disponibles a Espanya que, de manera hipotètica, es podrien haver dedicat a la industrialització. 6è. Les desamortitzacions compliren en bona part l'objectiu de recaptació fiscal amb què havien estat dissenyades, permeteren a l'Estat liberal finançar les guerres carlines.

1.3. La Indústria.

El s. XIX ha estat considerat com el del fracàs de la revolució industrial a Espanya. Això es deu a l'acceptació generalitzada que durant aquest segle hi hagué a Espanya diversos intents per dur a terme un procés d'industrialització tant dins l'àmbit privat (empresaris catalans) com dins l'àmbit públic (governos del Bienni Progressista 1854-56 i del Sexenni Revolucionari 1868-74). No es pot afirmar de manera rotunda que aquests intents no tinguessin cap èxit en absolut; de fet al llarg del segle XIX hi hagué a Espanya alguns elements d'indubtable modernització econòmica com la indústria tèxtil catalana, la siderúrgia basca o el desenvolupament d'una xarxa de ferrocarrils de respectables dimensions. Però en conjunt no hi ha dubte que Espanya arribà al començament del segle XX amb un endarreriment industrial molt notable.

Les causes d'aquest fracàs de la industrialització espanyola del s. XIX han estat objecte de polèmica. Segons alguns autors com Jordi Nadal, la causa principal seria l'endarreriment de l'agricultura; aquest sector no desenvolupà la funció dinamitzadora que tingué a altres indrets; així la pobresa del camperolat espanyol féu que la seva demanda de productes manufacturats fos molt baixa. En canvi, Gabriel Tortella ha considerat que la principal causa del retard industrial fou la política proteccionista adoptada cap a la indústria espanyola per la majoria dels governos liberals del s. XIX, en bona part per pressió dels industrials catalans (Proteccionisme o política comercial consistent a establir aranzels elevats per tal de limitar la competència dels productes estrangers i afavorir la producció interior. El lliurecanvisme, per contra, consisteix a suprimir o reduir al mínim els aranzels). Segons Tortella, el proteccionisme limità el creixement de la renda espanyola ja que fomentà el retard tecnològic i deprimí el nivell de vida en encarir els béns industrials. En tot cas, cal no oblidar altres factors que també repercutiren negativament en la industrialització espanyola, com la limitació del creixement demogràfic, la manca de fonts d'energia, la infrautilització i colonització dels recursos miners, la manca de

capitals i la inestabilitat política. Els principals sectors industrials espanyols al llarg del s. XIX foren la indústria tèxtil i la siderúrgia.

La indústria tèxtil es desenvolupà principalment a Catalunya, destacant sobretot el sector cotoner. La indústria cotonera catalana s'havia desenvolupat durant el segle XVIII (fàbriques d'indianes) gràcies a l'impuls agrícola, demogràfic i comercial català, comptant amb l'avantatge del mercat americà. Els conflictes polítics i socials de finals del XVIII i primers decennis del XIX (guerres amb Anglaterra, Guerra del Francès, pèrdua de les colònies americanes, règim absolutista de Ferran VII) suposaren una interrupció del procés de modernització del sector i l'inici d'una llarga crisi industrial.

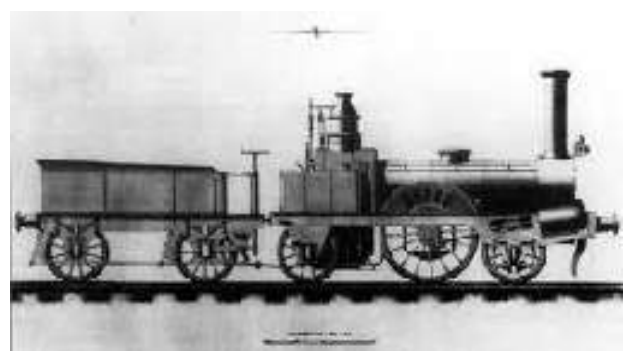
A partir dels anys trenta del segle XIX, però, la indústria cotonera catalana inicià una revifalla que li permeté conèixer un espectacular creixement fins als anys 60 del segle XIX. En aquest període es produí una mecanització molt important, de tal manera que en els anys 60 el 99,4% del procés de filatura es feia amb màquines. A causa de la manca de recursos carboners, les fàbriques foren instal·lades predominantment a les ribes dels rius amb l'objecte d'afavorir l'aprofitament de l'energia hidràulica o a les costes per donar fàcil accés al carbó importat d'Anglaterra. Gràcies a la protecció aranzelària, la indústria cotonera catalana va poder copsar al llarg d'aquestes dècades el mercat espanyol, expulsant així els productes tèxtils britànics que fins els anys 30 dominaven el mercat interior.

Durant les darreres dècades del segle, el creixement continuà, però ja fou més limitat a causa de la successió de diverses crisis (fam del cotó dels anys 60, crisi agrícola dels anys 80 i 90). Tot i el seu caràcter inequívocament modern, la indústria tèxtil catalana del segle XIX va patir algunes importants mancances que expliquen les limitacions del seu creixement. Cal destacar la manca de competitivitat dels productes industrials catalans, els quals eren més cars i pitjors que els britànics. Per això no eren atractius en el mercat exterior, i s'hagueren de limitar al mercat espanyol (limitat i poc dinàmic) i a l'antilla (Cuba i Puerto Rico), afavorits pel proteccionisme dels governs liberals espanyols. Altres mancances de la industrialització catalana foren la falta de fonts d'energia i primeres matèries, la inexistència d'un sector financer fort, i una estructura empresarial caracteritzada pel predomini de la petita i la mitjana empresa.

La indústria siderúrgica es desenvolupà a partir dels anys 70 al País Basc (en els anys 30 hi hagué un primer procés d'implantació a la zona de Màlaga i en els anys 60 a Astúries). La siderúrgia basca es va veure afavorida per la presència d'abundant material de ferro de gran qualitat i fàcil extracció i pròxim a la costa. Tot plegat, permeté una connexió amb la indústria britànica. Així, des de mitjan s. XIX el mineral de ferro basc era exportat en gran quantitat a Gran Bretanya on era transformat. Però en el darrer terç del segle XIX els beneficis obtinguts amb aquesta activitat permeteren desenvolupar la indústria siderúrgica, mantenint una estreta relació amb Gran Bretanya, que adquiria gran part del ferro basc, alhora que proporcionava el carbó, de més qualitat i més barat que l'asturià. A diferència del que passà a Catalunya, l'estructura industrial basca es va basar en grans empreses.

1.4. El transport.

Durant la primera meitat del s. XIX el sistema de transports espanyol es caracteritzà per les seves enormes deficiències: els mitjans de transport eren molt escassos, cars i irregulars, i la xarxa de camins era de pèssima qualitat (el 1856 França tenia una xarxa viària vuit vegades

més extensa que Espanya). Aquest fet dificultava enormement la integració del mercat espanyol.

Des de la segona meitat del decenni dels 50 del segle XIX, però, es conegué un procés d'instal·lació d'una considerable xarxa ferroviària. Si bé el 1848 es construí ja una primera línia entre Barcelona i Mataró, fou a partir de la Llei de Ferrocarrils de 1855 (durant el Bienni Progressista de 1854-56) quan s'inicià realment la instal·lació de ferrocarrils a Espanya. La llei de Ferrocarrils atorgà unes condicions excepcionals als inversors que permeté l'afluència massiva de capital estranger, sobretot francès: l'Estat atorgava als constructors llibertat per importar material ferroviari, alhora que els assegurava una alta rendibilitat anual. D'aquesta manera, durant la segona meitat del XIX el ritme de construcció dels ferrocarrils fou bastant ràpid.

Tot i això, el tipus de construcció i finançament de la xarxa ferroviària espanyola ha rebut força crítiques. 1r. Les facilitats donades als inversors estrangers per importar material ferroviari va dificultar l'expansió de la indústria siderúrgica. 2n. El traçat presentà notables deficiències: atès que el ferrocarril fou plantejat pels inversors com un negoci especulatiu, es produïren duplicacions de línies i es construïren línies escassament rendibles. A més, s'optà per un traçat radial cap a Madrid, oblidant que els principals centres industrials estaven a la perifèria. 3r. La construcció ferroviària desvià capitals que es podrien haver invertit en la industrialització.

1.5. El sistema fiscal i financer.

Al llarg del segle XIX es mantindrà un notable deteriorament de la Hisenda pública a causa de la continuada situació de guerra des de el final del segle XVIII fins al començament dels anys quaranta. Els conflictes produïren la fallida d'un sistema fiscal amb poca capacitat per gravar la riquesa i la renda. Els sectors privilegiats, com la noblesa i l'església catòlica continuaven fruit d'importants exempcions fiscals.

A començament del segle XIX l'emissió de vals reials ha suposat un creixement desorbitat de la deute pública (1/3 dels ingressos), situació que s'agrarà amb la guerra de la independència. La pèrdua de les colònies comportà la desaparició de les remeses d'or i plata i la pèrdua de mercats privilegiats. D'aquesta manera els ingressos de l'estat queden disminuïts a la vagada que no és reforma la fiscalitat per limitar l'exempció d'impostos per als privilegiats.

L'any 1845 s'aprovà una reforma fiscal (Mon-Santillana) per la qual es creen dos impostos directes fonamentals: Contribució d'immobles, conreus i ramaderia i la Contribució industrial. També va aprovar un impost indirecte: la Contribució de Consum. Aquesta reforma

fou incapaç de generar els ingressos necessaris per finançar unes despeses en creixement sostingut.

D'aquesta manera els diferents governs han de recórrer a procediments extraordinaris per obtenir els ingressos que necessitaven. Així podem explicar les diferents desamortitzacions de la terra, i la continua emissió de deute pública (en moltes ocasions s'ajornà el seu venciment i fins i tot s'aplaça el pagament dels interessos). Igualment es recorreix al crèdit exterior o a prestamistes als que es fan concessions oneroses davant l'escassa garantia del crèdit públic. Els grups estrangers obtenen a canvi de préstecs concedits a l'estat espanyol importants concessions a la mineria del país. Igualment el Banc d'Espanya, entitat privada creada el 1856, va obtenir, al 1874, la concessió del monopoli d'emissió de bitllets a canvi d'un préstec a l'Estat de 125 milions de pessetes.

2. LA SOCIETAT ESPANYOLA EN EL SEGLE XIX.

La modèstia dels canvis econòmics produïts a Espanya en aquest segle determinaren que els canvis socials, tot i ésser importants, ho fossin menys que a altres països europeus. De fet, a Espanya el pas d'una societat estamental característica de l'Antic Règim a una societat classista característica dels temps contemporanis, estigué acompanyat de la pervivència d'elements molt arcaics.

2.1. L'Aristocràcia perd els seus privilegis legals i el paper dominant que tenia en l'Antic Règim, però segueix tenint un enorme pes i influència política i un gran prestigi social. Des del punt de vista econòmic, la gran noblesa conserva el domini de bona part de la terra (reconversió dels antic senyorijs en propietat capitalista, compra de terres desamortitzades) i participa en negocis especulatius (compra de deute públic). Al final del segle les grans fortunes burgeses superen a les nobiliàries, estancades per la falta d'iniciativa capitalista. Durant l'etapa moderada del regnat isabelí els nobles constituïen el grup d'influència a la Cort, formaven part de l'alta oficialitat de l'exercit i la majoria dels membres del senat. Des del punt de vista polític, a partir del regnat d'Isabel II tendeix a aliar-se amb l'alta burgesia donant suport als sectors més conservadors del liberalisme (els moderats). La petita noblesa, els "hidalgos", molt nombrosos al nord del Duero, va patir un procés de deteriorament econòmic i social.

2.2. Els camperols segueixen representant la gran majoria de la població espanyola i es caracteritzen per les seves miserables condicions de vida. Al nord d'Espanya predominaven els petits propietaris i arrendataris, mentre que a algunes zones com Catalunya assoliren gran importància els arrendataris a llarga durada. El grup més important dels treballadors del camp era el dels jornalers, camperols sense terra, molt abundants al sud d'Espanya. Patien unes penoses condicions laborals: baixíssims salaris, horaris de sol a sol, atur crònic, etc. La fam de terra va continuar al llarg del segle i la majoria dels pagesos van veure frustrades les seves aspiracions que el procés de reformes liberals els permetés accedir a la propietat de la terra. Privats, a més, de les terres comunals, la qual cosa els avia premés en altres èpoques aprofitar recursos com la llenya o les pastures o arrendar-ne una part per l'explotació, es va trobar sotmesos a condicions de vida encara més dures. Protagonitzaren nombroses agitacions al llarg dels segles XIX i XX. A partir de la dècada del 1840 van tenir lloc a sud de la Península moviments d'ocupació de terres i revoltes que van ser durament reprimides, aquest fet i la manca de suport polític va radicalitzar el moviment. Els pagesos van continuar sotmesos a un sistema en què el pes, el poder, la influència del ric, del "notable", del cacic, eren enormes, a canvi d'una mínima protecció en forma de treball assalariat, de lloguer de terres o de gestions administratives.

2.3. La burgesia i les classes mitjanes tingueren, a Espanya, un pes numèric inferior al dels països més avançats d'Europa. La gran burgesia va se beneficiada per les transformacions socials, econòmiques i polítiques del període. Constituïen un grup dinàmic i restringit connectat als nous centres de poder, a les professions liberals i al capital estranger. Les seves fortunes anaven lligades amb concessions estatals o amb operacions de crèdit. A més, eren inversors de deute públic de l'estat i en les activitats especulatives en borsa,

especialment amb el ferrocarril. Ràpidament una bona part d'aquesta incipient burgesia espanyola es va sentir més atreta per invertir en terres que per l'aventura industrial. Així, van aconseguir propietats a costa dels béns de l'Església i dels municipis i van passar a engruixir les files dels propietaris agrícoles i es convertiren en rendistes. Dins la gran burgesia, cal distingir entre la de zones perifèriques –principalment Catalunya-, vinculada principalment a la indústria i el comerç, i la de l'interior, més relacionada amb les finances i l'agricultura. Amb una situació econòmica menys favorable trobaríem un grup heterogeni i poc nombrós, però influent, integrat per professionals liberals (metges, advocats, professors, etc.), funcionaris (en aquest període s'intenta crear una administració moderna) i militars (l'exèrcit tingué una constant intervenció en la vida política. Si bé inicialment comptà amb un important sector progressista, al llarg del segle la cúspide tendí a associar-se progressivament als sectors dominants i adquirí un caràcter marcadament conservador).

3.4. El clero perdé en aquest període la seva base econòmica a causa de les desamortitzacions. De tota manera, amb el Concordat de 1851, recuperà el seu paper de poderós grup de pressió: tenia un fort poder econòmic –era subvencionat per l'Estat- i polític –durant el regnat d'Isabel II estava representat en el Senat mitjançant els senadors d'elecció reial-, i influïa notablement sobre la cultura i l'ensenyament.

3.5. La classe obrera, malgrat la limitació del desenvolupament econòmic espanyol, sorgí un proletariat integrat principalment per treballadors de fàbriques a Catalunya i el País Basc, miners i empleats de ferrocarril. Com a la resta d'Europa, estava sotmès a unes condicions de vida molt dures: salaris insuficients, llargues jornades laborals, atur i treball infantil, etc. Les famílies obreres patien la manca d'habitatges o habitaven cases petites i degradades. manca d'higiene y ventilació. Les malalties infeccioses, com la tuberculosi i el còlera, es propagaven ràpidament en aquests barris i afectaven una població propensa a les malalties a causa de la mala alimentació i a una feina esgotadora. Com a resposta a aquest estat de coses es configurà el moviment obrer, especialment important a Catalunya. Dins el procés de formació del moviment obrer espanyol fins a la Restauració, podem distingir dues grans fases:

1er) Fins el 1868 es tractà d'un obrerisme molt poc estructurat, més aviat espontani. Així, inicialment, tingueren lloc conflictes socials semblants als protagonitzats pel moviment ludista britànic; és a dir, centrades en la destrucció de màquines (Alcoi, / fàbrica de Bonaplata –Barcelona- 1835). En els anys 40 apareixen algunes associacions obreres amb un àmbit local o comarcal i amb un caràcter marcadament mutualista (1840 es crea a Barcelona una Associació Mútua d'Obrers de la Indústria Cotonera). La seva vida va estar marcada per la prohibició de la seva activitat, i per tant la principal reivindicació obrerista s'encaminava cap la lliura associació, a més de reclamacions relatives a l'horari laboral i a les condicions d'acomiadament. Destacà la primera vaga general industrial al juliol e 1855. En el decenni dels cinquanta penetren a Espanya les idees del socialisme utòpic de Fourier i Cabet, sobretot a Catalunya i a Andalusia, on és difós per Fernando Garrido. D'altra banda, els obrers donen suport en ocasions a grups polítics que defensaven alguns dels seus objectius (sufragi universal), com els progressistes, els demòcrates i els republicans, els quals, per la seva banda- utilitzen els obrers com a força de xoc en les seves mobilitzacions polítiques: revolució de 1854 i revolució de 1868.

2n) Durant el Sexenni Revolucionari (1868-74) és quan el moviment obrer espanyol aconsegueix estructurar-se per primera vegada. Aprofitant les llibertats democràtiques (sufragi universal, dret d'associació i d'expressió, etc.) consagrades per la Constitució de 1869 es produeix un fort increment de l'obrerisme organitzat i aquest es vincula amb l'uropeu mitjançant l'Associació Internacional de Treballadors (AIT) o Primera Internacional (Londres 1864).

El 1870 se celebrà a Barcelona el primer congrés obrer espanyol, on es fundà la Federació Regional Espanyola (FRE). El 1873 s'aconseguí el màxim nombre d'afiliats, prop de 40.000, agrupats en més de dues-cents federacions locals. Les tendències anarquistes i

marxistes(□) presents a la (FRE) van entrar en franca discrepància i al 1872 el grup madrileny de tendència clarament marxista va ser expulsat. A l'igual que a altres països llatins com a Itàlia, a Espanya destacà el predomini de l'orientació bakunista dins el moviment obrer d'aquest període, especialment notori a Catalunya i Andalusia, mentre que el marxisme únicament tingué un nucli a Madrid.

3er) Durant els darrers decennis del XIX hi ha dues grans tendències dins el moviment obrer: anarquisme –Bakunin- i socialisme marxista –Marx, Engels-. Ambdós s'oposen al capitalisme i aspiren a establir un nou ordre social més just. L'anarquisme preconitza la llibertat total de la persona humana i la desaparició de l'Estat i la propietat privada. Rebutja l'organització d'un partit polític de la classe obrera i la participació en eleccions i parlaments, a Espanya va ser difós per Giuseppe Fanelli. El socialisme marxista aspira a la conquesta del poder per part del proletariat que permetrà l'establiment d'una dictadura del proletariat donant pas en una segona fase a la creació d'una societat sense classes, a Espanya va ser figura difusora Paul Lafargue) Els anarquistes espanyols donaren suport a les insurreccions cantonals de 1873 i encapçalaren l'alçament d'Alcoi que es desenvolupà alhora. Després del Cop d'Estat de Pavía, s'inicià una forta repressió que suposà una important desfeta per al moviment obrer.

Font: Autor/s d'aquests apunts desconegut/s